

Hoe groot is de potentiële arbeidsreserve in Vlaanderen?

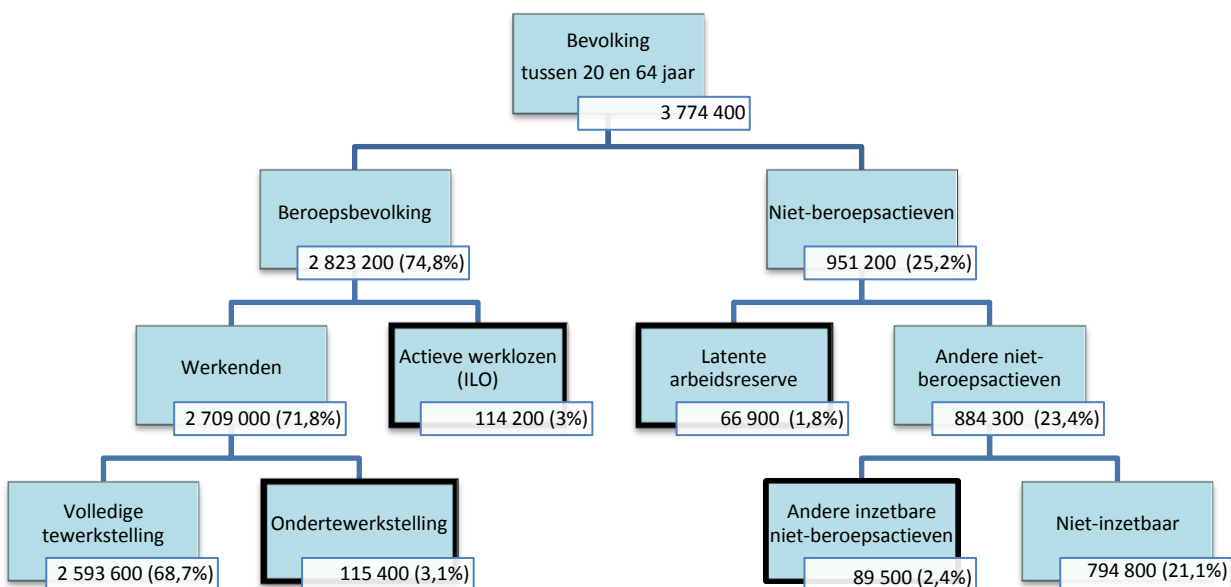
Arbeidsmarktflits 115 | 25 april 2013

In het kader van de Europese 2020-strategie streeft Vlaanderen naar een werkzaamheidsgraad van 76% bij de 20- tot 64-jarigen tegen 2020. In 2012 stond de teller op 71,5%. Om de doelstelling te bereiken, moeten dus nog heel wat meer mensen aan het werk. Daarnaast kan het arbeidsvolume ook opgekrikt worden door het 'opplussen' van deeltijdarbeid, bijvoorbeeld waar deeltijds werkenden te kennen geven dat ze meer uren zouden willen presteren.

Waar vinden we nog potentiële arbeidsreserve?

Een veel gebruikte indicator om de arbeidsreserve in kaart te brengen is de werkloosheidsgraad. In het kader van de Europese werkgelegenheidsstrategie wordt hiervoor een beroep gedaan op gegevens uit de Labour Force Survey, die de werkloosheidsgraad uitdrukt aan de hand van de criteria van de International Labour Organisation (ILO). Deze criteria omschrijven de werklozen als personen die geen job uitoefenen, actief op zoek zijn naar werk en onmiddellijk beschikbaar zijn. Deze categorie van werklozen wordt ook wel de 'beschikbare' arbeidsreserve genoemd. Deze omschrijving geeft echter slechts een deel van de 'potentiële' arbeidsreserve weer. Heel wat potentiële arbeidskrachten en beschikbaar arbeidsvolume worden niet opgenomen in de werkloosheidscijfers. Het gaat bijvoorbeeld om werkenden die ruimer ingezet kunnen worden en om niet-beroepsactieven die potentieel toch inzetbaar zijn. De zwart omlijnde kaders in figuur 1 geven schematisch weer waar deze groepen zich situeren in de bevolking. Het gaat om drie groepen: de ondertewerkgestelden, de latente arbeidsreserve en de andere inzetbare niet-beroepsactieven.

Figuur 1. Potentiële arbeidsreserve in Vlaanderen, aantal en aandeel (%) van de bevolking tussen 20 en 64 jaar (2011)

Bron: FOD Economie - Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie - EAK (Bewerking Steunpunt WSE)

Ondertewerkgestelden zijn deeltijds werkenden die meer arbeidsuren willen presteren en voltijds werkenden die omwille van economische redenen een tijdelijke reductie van de arbeidsuren ervaren. Ruim 115 400 werkenden, of 3,1% van de 20- tot 64-jarige bevolking bevonden zich in 2011 in een dergelijke arbeidssituatie. In principe zijn ze potentieel beschikbaar om meer uren te presteren en zo bij te dragen aan een verhoging van het arbeidsvolume.

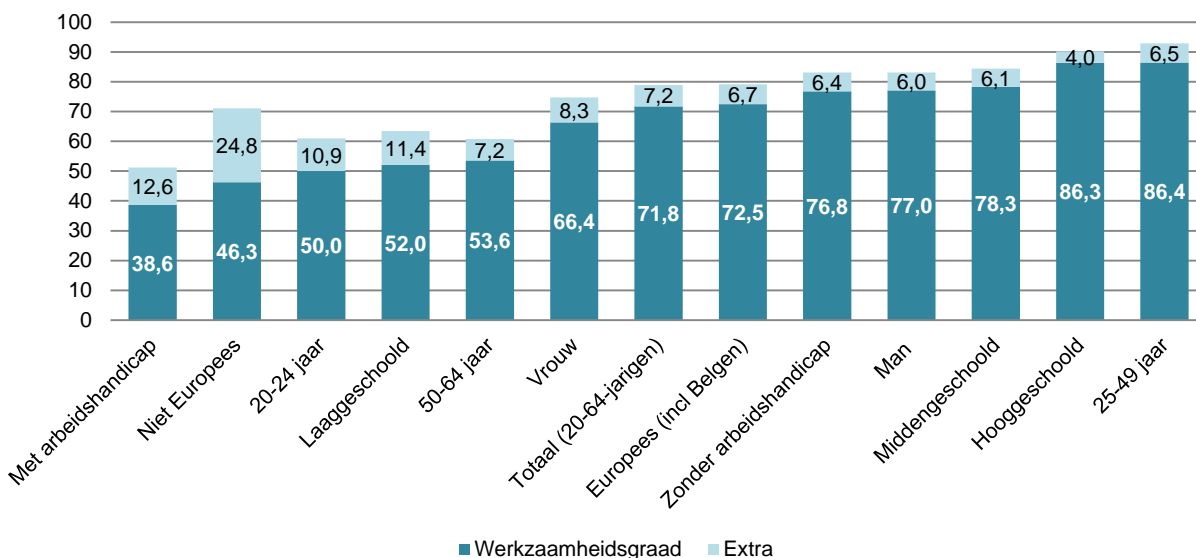
De *latente arbeidsreserve* omvat een deel van de niet-beroepsactieve bevolking dat niet voldoet aan alle criteria van de officiële werkloosheidsdefinitie omdat ze niet op zoek zijn naar werk of niet onmiddellijk beschikbaar zijn. Toch is deze groep niet volledig losgekoppeld van de arbeidsmarkt. Vaak gaat het om personen die wel willen werken, maar toch geen werk zoeken omdat ze zich kansloos achten op de arbeidsmarkt (ontmoedigde werklozen). In 2011 ging het in Vlaanderen naar schatting over 66 900 personen (1,8% van alle 20- tot 64-jarigen).

Als laatste zijn er de *andere inzetbare niet-beroepsactieven*. Deze groep bestaat onder meer uit de niet-beroepsactieven die zichzelf als werkend of werkloos zien. Zij voldoen weliswaar niet aan de strenge ILO-criteria om als werkend of werkloos beschouwd te worden, maar percipiëren zichzelf wel zo. Verder omvat deze categorie ook huismoeders of -vaders die de zorg voor de eigen kinderen of andere afhankelijke personen op zich nemen omwille van een gebrek aan (betaalbare) opvang. Wanneer zij hier wel beroep op zouden kunnen doen, zijn zij wellicht meer bereid om zich aan te bieden op de arbeidsmarkt. Op basis van deze indeling kan de potentiële arbeidsreserve uitgebreid worden met nog eens 89 500 andere inzetbare niet-beroepsactieven, wat overeenkomt met 2,4% van de bevolking op arbeidsleeftijd.

Mogelijke impact op de werkzaamheidsgraad

In figuur 2 gaan we na wat deze potentiële arbeidsreserve zou kunnen betekenen voor de werkzaamheidsgraad, opgesplitst naar een aantal socio-demografische kenmerken. In 2011 bedroeg de globale werkzaamheidsgraad voor de 20- tot 64-jarigen 71,8% in Vlaanderen. Indien alle groepen van de potentiële arbeidsreserve ingeschakeld zouden worden als werkenden bovenop de huidige werkende populatie, dan zou de werkzaamheidsgraad 7,2 procentpunten hoger liggen (78,9%). Vooral bij de kansengroepen aan de linkerkant van de figuur is er nog veel progressiemarge. Deze groepen hebben een lagere werkzaamheidsgraad dan gemiddeld, maar doordat ze oververtegenwoordigd zijn in de potentiële arbeidsreserve is er nog veel groei mogelijk. Personen met een niet-Europese nationaliteit bijvoorbeeld kenden in 2011 een werkzaamheidsgraad van 46,3%. Dit cijfer neemt echter met ruim de helft toe indien alle personen met een niet-Europese nationaliteit uit de potentiële arbeidsreserve aan de slag zouden gaan (+24,8 procentpunten). De groepen aan de rechterkant van het Vlaams gemiddelde worden daarentegen veel effectiever ingezet op de arbeidsmarkt, al is ook daar nog groei mogelijk.

Figuur 2. Werkzaamheidsgraad en mogelijke werkzaamheidsgroei door het inzetten van de potentiële arbeidsreserve, opgesplitst naar socio-demografische kenmerken (Vlaanderen, 2011)

Noot: Voor de opsplitsing naar onderwijsniveau wordt de bevolking van 25 tot 64 jaar bekeken, omdat jongeren hun studies doorgaans nog niet hebben afgerond. Voor alle andere groepen gaat het om de 20- tot 64-jarigen.

Bron: FOD Economie - Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie - EAK (Bewerking Steunpunt WSE)

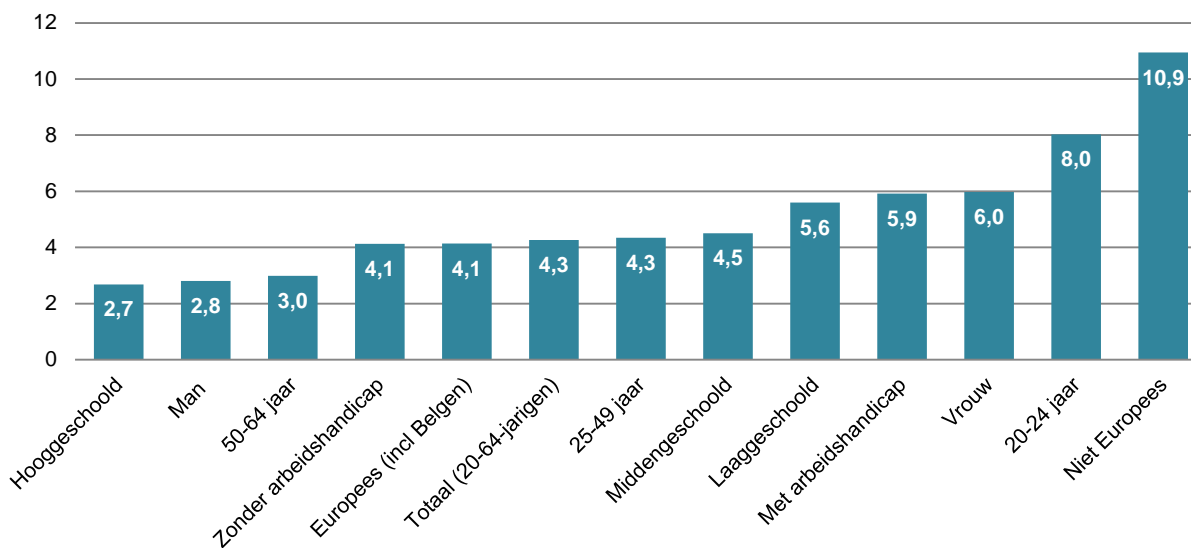
Wie is ondertewerkgesteld?

Aangezien we in figuur 2 enkel kijken naar de werkzaamheidsgraad en niet naar het arbeidsvolume, blijft de mogelijke impact van de *ondertewerkgestelden* buiten beeld. Ze zijn immers al opgenomen bij de werkenden en kunnen niet bijdragen tot een verhoging van de werkzaamheidsgraad. Toch kan deze groep een positieve invloed uitoefenen op het arbeidsvolume. Uit figuur 3 blijkt immers dat 4,3% van de werkenden minder uren presteert dan gewenst of gewoonlijk.¹ Indien we deze groep opsplitsen naar socio-demografische kenmerken, blijkt de ondertewerkstelling het grootst bij de werkenden met een niet-Europese nationaliteit. In 2011 ging het in Vlaanderen over ruim een op de tien werkende niet-Europeanen. Ook bij jongeren (8%), vrouwen (6%) en personen met een arbeidshandicap (5,9%) is er vaker sprake van ondertewerkstelling dan in andere bevolkingsgroepen.

Hooggeschoolde arbeidskrachten slagen er daarentegen het meest in om een job te bemachtigen waarbij het aantal uren beantwoordt aan het gewenst aantal uren. Slechts 2,7% van de hooggeschoolde werkenden wenst meer uren te presteren. Ook mannen (2,8%) en 50-plussers (3%) worden minder vaak geconfronteerd met een tekort aan uren.

¹ In een recente publicatie van Eurostat 'Proportion of underemployed part-time workers up to 21,4% in the EU27 in 2012' wordt meegedeeld dat 3,5% van de werkende Belgen ondertewerkgesteld is. Het gaat hier echter om een andere, beperktere afbakening (voor een toelichting bij de verschillen zie Sourbron, Herremans & Sels, 2013) en een andere leeftijdsgroep, namelijk de 15- tot 74-jarigen. Indien we de analyses van deze flits doortrekken naar België, blijkt dat 5,1% van de werkende 20- tot 64-jarigen ondertewerkgesteld is volgens de ruimere afbakening van het Steunpunt WSE.

Figuur 3. Percentage ondertewerkgestelden ten opzichte van het totaal aantal werkenden, opgesplitst naar socio-demografische kenmerken (Vlaanderen, 2011)

Noot: Voor de opsplitsing naar onderwijsniveau wordt de bevolking van 25 tot 64 jaar bekeken, omdat jongeren hun studies doorgaans nog niet hebben afgerond. Voor alle andere groepen gaat het om de 20- tot 64-jarigen.

Bron: FOD Economie - Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie - EAK (Bewerking Steunpunt WSE)

Samengevat

We kunnen stellen dat heel wat Vlamingen op arbeidsleeftijd die geen deel uitmaken van de arbeidsreserve volgens de klassieke arbeidsmarktopdeling, potentieel toch inzetbaar zijn. Zij hebben de band met de arbeidsmarkt niet volledig verloren en kunnen mits bijkomende faciliteiten of gerichte ondersteuning mogelijk bijkomend ingezet worden op de arbeidsmarkt. Het zijn vooral personen uit de kansengroepen die tot deze potentiële arbeidsreserve behoren. Om dit potentieel ten volle te benutten, moet uiteraard ook de arbeidsvraag voldoende aantrekken, wat geen sinecure is in de huidige economische context.

Indien u meer wil lezen over de potentiële arbeidsreserve in Vlaanderen, verwijzen we u graag naar het WSE-rapport Sourbron, M., Herremans, W. & Sels, L. 2013. *De potentiële arbeidsreserve in Vlaanderen in kaart gebracht*. Leuven: Steunpunt Werk en Sociale Economie.

Michelle Sourbron & Wim Herremans
Steunpunt Werk en Sociale Economie